

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Національного університету

«Одеська юридична академія»

професор В.С. Загородній

_____ 2021 року

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Прохорова Павла Анатолійовича на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 22 жовтня 2018 року, протокол № 3

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр цивільного процесу та цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» від 23 липня 2021 року.

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Н. Ю. Голубєва, доктор юридичних наук, професор І. В. Давидова, доктор юридичних наук, професор І. В. Андронов, доктор юридичних наук, професор А.Р.Чанишева кандидат юридичних наук, доцент Н. В. Волкова, кандидат юридичних наук, кандидат юридичних наук, доцент Т. А. Стоянова, кандидат юридичних наук, доцент Л. А. Островська, кандидат юридичних наук, доцент І. С. Апалькова, кандидат юридичних наук, доцент І. О. Бут, кандидат юридичних наук, доцент О. О. Полуніна, кандидат юридичних наук, доцент С. Р. Сулейманова.

З присутніх – 4 доктори юридичних наук та 7 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Прохорова П.А. на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Прохорова П.А. на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

За підсумками свого дисертаційного дослідження, здобувачем сформульовано низку теоретичних та практичних положень і пропозицій щодо удосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України, серед яких, зокрема:

Цивільний процесуальний кодекс України:

підпункт 15.14 підпункту 15 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» ЦПК України, яким передбачено вручення судових рішень в паперовій формі до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, в наступній редакції: «15.14) суд вручає судові рішення в паперовій формі без зазначення інформації про веб-адресу такого рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень»;

ст. 245 ЦПК запропоновано викласти у наступній редакції:

«Стаття 245. Таємниця наради суддів.

1. Судді не мають права розголошувати хід обговорення справи та ухвалення судового рішення під час готування проекту рішення та його підписання.

2. Помічник судді не може бути присутнім під час обговорення та ухвалення рішення, однак суддя або суддя-доповідач (інший суддя, якщо суддя-доповідач не згодний з постановою/ухвалою) може надати помічнику інформацію про хід обговорення у обсязі, необхідному для складання проекту судового рішення.

3. Помічник судді повинен зберігати в таємниці всю інформацію, отриману у зв'язку із виконанням своїх обов'язків.».

Запропоновано низку інших законодавчих змін, зміст яких наведено у Додатку 3 до роботи

Також при здійсненні дисертаційного дослідження Прохоров П.А. дійшов до виважених висновків, а саме:

1. Встановлено, що механізм прийняття судових рішень є багатограним процесом, який складається з чотирьох структурних елементів, а саме:

- суб'єкт ухвалення рішень, що наділений певним колом повноважень. До суб'єктів прийняття судових рішень відносяться суд, який безпосередньо розглядає справу або певне процесуальне питання (у разі встановлення

необігрунтованості заяви про відвід таке процесуальне питання вирішує суддя, який не входить до складу суду, що розглядає справу). Суб'єктом ухвалення рішення є тільки суд, що розглядає справу, тому позиції деяких вчених-процесуалістів, щодо впливу на суд учасників справи або ж вищестоящих судових інстанцій, не заслуговує на увагу;

- *об'єкт судового рішення*, під яким розуміється конкретне питання, яке повинно бути вирішене судом. При цьому, варто розуміти, що для вирішення відповідного конкретного питання суд в ході судового розгляду повинен вирішити ряд проміжних питань. Коло питань, яке вирішує суд при розгляді цивільної справи впливає на форму судового рішення. Так, процесуальним законодавством встановлено, що судові рішення можуть бути як в письмовій формі, так і в усній (вербальній). Під усними судовими рішеннями розуміються ухвали суду, що постановляються суддею без виходу до нарадчої кімнати. Спростовано твердження про те, що всі судові рішення укладаються тільки в письмовій формі не є вірним: протокольні ухвали не набувають письмової форми у зв'язку із їх внесенням до протоколу судового засідання, адже секретар судового засідання не може точно відобразити мотиви суду з прийняття відповідної ухвали, висновки суду та інший важливий зміст судового рішення, викладеного в усній формі;

- *мета ухвалення судового рішення*, під чим розуміється виконання основних функцій цивільного судочинства, а саме: справедливого, неупередженого, своєчасного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Однак така мета досягається не завжди шляхом ухвалення рішення чи постанови, у встановлених випадках розгляд цивільної справи може бути завершений шляхом постановлення ухвали;

- *підстава ухвалення судового рішення*, які вказують на причини задоволення або відхилення заявлених вимог до суду. При цьому необхідно розмежовувати підстави ухвалення судового рішення чи постанови, а також підстави постановлення ухвали, якою також може закінчуватись судовий розгляд справи;

- *етапи прийняття судового рішення*, серед яких необхідно визначити наступні: 1) встановлення та дослідження фактичних обставин справи; 2) юридична кваліфікація справи; 3) винесення рішення уповноваженим суб'єктом правозастосування.

2. Визначено основні функції інститут присяжних:

1) *політична* – суть якої полягає в тому, що інститут присяжних залучає громадян до діяльності судової гілки влади і наділяє їх можливістю вирішувати цивільні справи та здійснювати громадський контроль за діяльністю професійного судді. В Україні сутність цієї функції полягає у формальному виконанні вимог Конституції України, адже у цивільному судочинстві присяжні залучаються у незначній кількості справ, які носять безспірний характер;

2) *правотворча* – характерна для країн англо-американської системи права, де судовий прецедент є джерелом права. Адже при винесенні вердикту, присяжні по суті формують прецедент, який буде використовуватись при вирішенні наступних аналогічних справ. Держава може або сприйняти такий прецедент, стверджуючи його, або вдосконалити писане право. У вітчизняній правовій традиції прецедент у якості джерела права в класичному вигляді не застосовується, а формування судової практики та забезпечення її єдності здебільшого характерне для суду касаційної інстанції;

3) *сприяння примиренню сторін* – при передачі на справи на судовий розгляд сторони можуть проаналізувати, як будуть вести себе присяжні на основі раніше вирішених справ, що спонукає сторони врегулювати спір до передачі його до суду. Відповідна функція не проявляється в континентальній правовій системі, адже присяжні не відділені від професійного судді, а тому і неможливо проаналізувати їхні вердикти;

4) *підвищення довіри до суддів та забезпечення незалежності суду* – залучення присяжних дозволяє пересічним громадянам побачити, як здійснюється правосуддя, після чого такі особи мають ставитись з повагою до судової влади. Відповідна функція не в повній мірі може бути реалізована в національній правовій системі, адже через певне «домінування» професійного судді присяжні будуть схилитись до думки такого судді, а тому і підвищення довіри в очах громадськості до судової влади забезпечено не буде;

5) *підвищення правосвідомості громадян*, яке реалізується внаслідок участі громадян у складних юрисдикційних процесах. Присяжні отримують інформацію про судові процедури та певною мірою, про матеріальне право;

6) *легітимізація судових рішень* – присяжні вирішують справу на основі певних соціальних стандартів, уявлень про справедливість, а не правових норм (оскільки законодавство не містить вимоги щодо наявності юридичної освіти чи стажу роботи у певній сфері), а тому рішення, що приймається за результатами такого розгляду, повинно набувати «авторитету» серед інших громадян, сприйматися як виважене і справедливе.

3. З огляду на невиконання функцій, що притаманні інституту присяжних у цивільному судочинстві, обґрунтовано недоцільність колегіального розгляду справи за участю присяжних у цивільному процесі України. Окрім цього, участь непрофесійних суддів, *по-перше*, сприяє затягуванню строків розгляду справи. По-друге, впровадження інституту присяжних в позовному провадженні, як це притаманно зарубіжному досвіду, також не є доцільним, адже створює додаткове фінансове навантаження та не виправдовує себе.

4. Встановлено, що колегіальний розгляд справи в суді апеляційної інстанції не є доцільним у всіх категоріях справ, що розглядаються. Так, слід закріпити одноособовий склад суду апеляційної інстанції: 1) у разі оскарження ухвал суду, що підлягаю апеляційному оскарженню окремо від

рішення суду; 2) у справах, визначених судом першої інстанції як малозначні. Одноособовий розгляд справи у встановлених випадках значно зменшить навантаження на апеляційну інстанцію та пришвидшить перегляд цивільної справи.

5. Обґрунтовано недоцільність видалення суду для ухвалення судового рішення до нарадчої кімнати. Нарадча кімната є правовою традицією, яка сформувалась історично. Необхідно дозволити судді без видалення до нарадчої кімнати вказати, коли буде складено повний текст судового рішення учасникам справи. У разі, якщо суддя готовий проголосити резолютивну частину рішення, він має право це зробити відразу після завершення судових дебатів та виготовити рішення в законодавчо встановлений строк.

6. Обґрунтовано необхідність забезпечення таємниці наради суддів замість таємниці нарадчої кімнати, тобто тих обговорень, які відбуваються і поза межами нарадчої кімнати, і під час підготовки проектів судових рішень, окремих думок. Наявність процесуального субінституту окремої думки вказує на можливість паралельного обговорення декількох проектів судових рішень, декількох альтернативних варіантів окремих думок: такі обговорення можуть відбуватися і поза межами нарадчої кімнати, якщо суд оголосив вступну та резолютивну частину. Слід забезпечити можливість обговорення тексту судового рішення не тільки всередині колегіального складу суду, а й між суддею-доповідачем та його помічником. Очевидно, що під час підготовки проекту судового рішення помічник судді отримує певні вказівки від судді щодо його бачення обґрунтування судового рішення, а тому фактично такі дії можуть бути розцінені як вимушене порушення таємниці нарадчої кімнати, адже суд не може дати належну вказівку, не вказуючи ходу обговорення чи аргументів, які були виказані іншими суддями. Під час складання окремих думок суддя, що доручає складання її проекту помічникові, так само не може дати повноцінної настанови без виказування тих положень судового рішення, що були підтримані більшістю.

7. Проаналізовано застосування штучного інтелекту при ухваленні судового рішення у різних країнах світу та на основі цього виділено два типи використання штучного інтелекту під час ухвалення судового рішення. У першому випадку штучний інтелект має допоміжний характер під час ухвалення судового рішення (пошуком релевантної судової практики, аналізом ризиків тощо). При цьому, навіть у такій формі використання штучного інтелекту суддя повинен мати контроль над кожним логічним кроком, такий контроль не повинен бути абсолютним. Використання штучного інтелекту як допоміжного засобу під час ухвалення судових рішень має обов'язково відбуватись з урахуванням принципів закріплених у Європейській етичній хартії про використання штучного інтелекту в судових системах і оточуючих їх реаліях.

У другому випадку застосування штучного інтелекту під час ухвалення судових рішень є повною заміною судді, коли за допомогою алгоритмів штучного інтелекту розглядається справа, що передана до його компетенції.

Наразі, жодна із країн не використовує ІІІ як повноцінну заміну судді. Використання ІІІ на противагу «живому» судді може призвести до підриву авторитету судової влади як такої, що не відповідає людськими уявленнями про справедливість.

8. Вдосконалено класифікацію видів окремих думок. В залежності від кількості суддів окрема думка може бути висловлена одним суддею або декількома суддями одночасно (спільна думка). В останньому випадку кількість суддів, що підтримують окрему думку не може перевищувати половини кількісного складу суду. За інстанційною належністю окремі думки можна поділити на думки, винесені складом суду першої інстанції (у деяких категоріях справ окремого провадження за участі присяжних), апеляційної чи касаційної інстанції. При цьому тільки суддя суду касаційної інстанції наділений повноваженнями висловлювати окрему думку щодо передачі (відмови у передачі) справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати. За об'єктом незгоди окрема думка може стосуватися ухвали (крім так званих протокольних ухвал, які постановляються усно не виходячи до нарадчої кімнати), рішення суду або постанови.

9. Доцільним є викладення окремої думки судді апеляційного суду у таких випадках: 1) якщо постанова суду апеляційної інстанції стосується малозначної справи та суддя не згідний з нормами матеріального права, посилання на які використовуються як на підставу для задоволення чи відмови у задоволенні апеляційної скарги; 2) якщо суддя за результатами розгляду справи вбачає порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування судового рішення, проте за результатами голосування колегії суддів таке порушення норм процесуального права не вбачається. Встановлення відповідних випадків ухвалення окремої думки в судах апеляційної інстанції дозволить забезпечити формування стабільної судової практики при розгляді малозначних справ.

Встановлено за доцільне у суді касаційної інстанції викладення окремої думки у справах, що пов'язані з вирішенням/відмовою у вирішенні виключної правової проблеми (у разі відмови у відкритті касаційного провадження щодо справи, в якій особа, що подає касаційну скаргу, стверджує про наявність питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; якщо Велика Палата Верховного Суду дійде висновку про відсутність підстав для передачі справи на її розгляд, а також якщо дійде висновку про недоцільність розгляду справи Великою Палатою Верховного Суду, зокрема через відсутність виключної правової проблеми).

10. Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення форми та строків прийняття окремої думки судді.

Обов'язковими реквізитами окремої думки судді необхідно законодавчо закріпити: назву документа, дати викладення; відомостей про судові рішення, з яким не погоджується суддя; підстав та мотивів повної чи

часткової незгоди з рішенням суду; можливий варіант застосування правової норми; прізвище, ініціали та підпис судді, який виклав окрему думку.

Строк виготовлення окремої думки судді не повинен перевищувати строк складення повного тексту судового рішення. Окрім цього, у судовому рішенні, напроти підпису судді (який незгідний з таким судовим рішенням) має бути зазначено, що дане судове рішення підписано із викладенням окремої думки – зазначене дасть змогу учасниками справи, які не були присутні під час проголошення судового рішення, громадськості і суддям, які ознайомлюються із рішеннями в Єдиному державному реєстрі судових рішень, дізнатися про наявність окремої думки і з'ясувати її зміст.

11. Ознаками окремої думки судді є: 1) є письмовим документом присяжного, судді чи суддів, у якому висловлена позиція, яка суперечить позиції більшості складу суду; 2) стосується обставин конкретно визначеної справи; 3) носить персоніфікований характер по відношенню до сторін; 4) є гарантією внутрішньої незалежності суддів, які не згодні з більшістю колегіального складу суду; 5) викладається з власної ініціативи присяжного, судді (суддів), крім випадку, передбаченого ч. 5 ст. 404 ЦПК України; 6) не спричиняє процесуальних наслідків (наприклад, не є підставою для апеляційного/касаційного оскарження).

12. На основі наведених наукових тверджень щодо окремої думки судді запропоновано її визначення. Так, *окрема думка судді у цивільному процесі* – це судовий документ, що може прийматись за результатами колегіального розгляду судової справи, та в якому суддя, не згідний з остаточним рішенням по справі, викладає власні міркування щодо з'ясованих обставин справи та належного її вирішення.

13. При аналізі принципу гласності у цивільному процесі в аспекті ухвалення судового рішення зазначено, що зміст принципу гласності є багатоаспектним, а тому необхідно його розглядати у двох розуміннях. У вузькому розумінні полягає у: а) відкритому розгляді справи; б) усності судового розгляду; в) прилюдному проголошенні рішення суду; г) праві учасників справи бути повідомленим про дату, час і місце судового розгляду справи. В широкому розумінні гласність передбачає: а) вільний доступу до зали судових засідань; б) права на розповсюдження інформації про судовий розгляд та проведення фіксації ходу судового засідання; в) трансляції проголошення судових рішень, їх вільної публікації; г) право на доступ до судових рішень.

14. Надано наукове визначення проголошенню судового рішення у цивільному процесі як складовому елементу механізму ухвалення таких рішень. Відповідно, під *проголошенням судового рішення* варто розуміти регламентовану цивільним процесуальним законодавством процедуру, яка включає в себе дії суду щодо інформуванні учасників справи, які беруть участь в судовому засіданні, та інших осіб, що спостерігають за розглядом справи, про зміст судового рішення. При цьому, під іншими особами варто розуміти будь-кого, кому цікавий хід розгляду відповідної цивільної справи у

відповідному суді, а не тільки учасників цивільних процесуальних правовідносин, зокрема – преса, публіка, правозахисні організації тощо.

15. Запропоновано розширити підхід до розуміння проголошення судового рішення з простого зачитування тексту судового рішення на доведення його змісту до відома невизначеного кола осіб. З урахуванням цього пропонується виділяти такі форми проголошення судових рішень: 1) зачитування судового рішення у відкритому судовому засіданні; 2) вручення копії судового рішення учасникам справи та іншим особам, зацікавленим в їх отриманні (наприклад, особам, що не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання щодо їхніх прав чи законних інтересів); 3) депонування (тобто організоване зберігання з наданням доступу) судового рішення в канцелярії та/або в архіві суду; 4) публікація тексту судового рішення ЄДРСР, друкованих виданнях та/або на офіційному веб-порталі «Судова влада».

16. З урахуванням практики ЄСПЛ запропоновано забезпечити можливість не зачитувати в голос вступну і резолютивну частину судового рішення, а лише обмежитись повідомленням, що про результати справи учасники справи будуть повідомлені засобами, визначеними процесуальним законодавством.

17. Запропоновано нові шляхи проголошення судового рішення для забезпечення принципу гласності цивільного процесу. Проголошення судового рішення після його ухвалення здійснюється шляхом опублікування відповідного рішення в ЄДРСР. При цьому учасники справи мають право ознайомитись із текстом судового рішення у двох формах: 1) шляхом отримання копії судового рішення в порядку, встановленому ЦПК України; 2) шляхом ознайомлення із рішенням суду у ЄДРСР.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і логікою дослідження та складаються з анотації державною й англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

По закінченню доповіді П.А. Прохоровим присутніми поставлені такі **запитання:**

Доктор юридичних наук, професор І.В. Андронов: У дисертаційній роботі на с. 51 зазначається, що на відміну від адміністративного судочинства, у цивільному судочинстві суд не здійснює контролю за виконанням судового рішення. В той же час ЦПК містить положення щодо судового контролю за виконанням судових рішень.

П.А. Прохоров відповів: в даному контексті мова йде про судовий контроль в розумінні ст. 382 КАС, відповідно до якої суд, який ухвалив судові рішення в адміністративній справі, може зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. Тобто в

даному випадку у суду виникають повноваження з контролю незалежно від того, чи зверталось стороною рішення до примусового виконання, а також незалежно від того, чи подана скарга учасником виконавчого провадження на дію чи бездіяльність виконавця.

Кандидат юридичних наук, доцент І.О. Бут: Павло Анатолійович зазначає, що використання штучного інтелекту на сучасному етапі є недоцільним. Тому хотілось би почути додаткову аргументацію на підставі чого автор дійшов такого висновку.

П.А. Прохоров відповів: ризики запровадження інформаційних технологій є предметом дослідження числених наукових робіт. Зазвичай виділяють такі ризики: інформаційна небезпека, тобто спроможність сторонніх осіб у протиправний спосіб втрутитися у процес ухвалення судових рішень; втрата урочистої форми правосуддя, перехід до «флеш-правосуддя», тобто миттєвого вирішення справи, що може здатися стороні таким відправленням правосуддя, в якому її аргументи не були почуті і враховані. Зрештою, це впливає на легітимність судових рішень. На відміну від цілковитої інформатизації судової діяльності, де мова йде про цифровізацію процесуальної форми чи окремих процесуальних дій, широке впровадження технологій у процес прийняття правосуддя свідчитиме про трансформацію змісту судової діяльності.

Кандидат юридичних наук, доцент Стоянова Т.А.: У роботі декілька разів зустрічається теза про функції інституту окремої думки, а отже слід додатково аргументувати самостійність такого інституту.

П.А. Прохоров відповів: Дійсно, в роботі мова йде про інститут окремої думки, однак не в контексті правового інституту, тобто обособленої сукупності правових норм, що регулюють певне явище, а у контексті правового явища як такого. Слід погодитися із таким зауваженням і привести термінологічний апарат у вигляд, що не допускав би довільного тлумачення, оскільки сукупність правових норм, що регулюють викладення окремої думки слід вважати субінститутом.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – Неллі Юрїївни Голубевої.**

У висновку зазначено, що зміст дисертації свідчить, що дослідження П.А. Прохорова виконано на належному науковому рівні і має істотну наукову новизну. Автор самостійно опрацьовано значну кількість джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики, робота містить ряд цікавих і вагомих нових висновків та пропозицій, у тому числі змін і доповнень до Цивільного процесуального кодексу України. Заслуговує схвалення і свідчить про

комплексний підхід до розгляду теми використання та аналізу автором положень не лише національного цивільного процесуального законодавства, а й врахування міжнародних актів, зокрема Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод тощо, що надало змогу більш повно та всебічно розглянути процесуальні особливості розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві.

Значну наукову та практичну цінність містить зроблена Прохоровим Павлом Анатолійовичем спроба визначити законодавчого закріплення форми та строків прийняття окремої думки судді, обов'язковими реквізитами якої пропонується встановити: назву документа, дати викладення; відомостей про судові рішення, з яким не погоджується суддя; підстави та мотиви повної чи часткової незгоди з рішенням суду; можливий варіант застосування правової норми; прізвище, ініціали та підпис судді, який виклав окрему думку. В представленому дисертаційному дослідженні знайшли детальне висвітлення питання функцій інституту присяжних та особливості кожної функції для класичного суду присяжних та суду присяжних, що запроваджений в Україні.

Заслуговує позитивного відгуку дисертаційного дослідження і те, що Прохоров П.А. детально розглядає процесуальний порядок винесення та проголошення судового рішення.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає достатньо підстав вважати, що її автор успішно виконав поставлені перед собою мету та завдання. Всебічно розглянуто процесуальні особливості одноособового та колегіального розгляду справи та проведено аналіз на належному теоретичному та практичному рівні. Перевагою представленої дисертаційної роботи слід вважати і той факт, що Прохоров П.А. не тільки аналізує законодавчі та теоретичні аспекти питань обраної теми, а і досить вдало підтверджує окремі свої висновки та пропозиції прикладами судової практики. Висновки дисертаційного дослідження обґрунтовані і свідчать про самостійність запропонованого дослідження та підсумовують результати авторського дослідження і більш конкретно позначають те, до чого дійшов дисертант і що винесене ним в якості положень наукової новизни. Вони відбиваються в кількох публікаціях з досліджуваної теми, в яких повною мірою виражається позиція дисертанта з досліджуваних проблем.

Дослідження ґрунтується на виваженій самостійній роботі над темою дисертації, ідеї та розробки, що належать співавторам в дисертації П.А. Прохоровим використовувались, особистий внесок автора відображений у вступі до дисертації.

П.А.Прохоровим повністю виконано індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі його роботи з підготовки дисертації та виконання індивідуального плану навчальної роботи та індивідуального навчального плану дисертант проявив себе як ініціативний, старанний, наполегливий, сумлінний та вдумливий дослідник.

У висновку науковим керівником зазначено, що дисертація П.А. Прохорова «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є оригінальним, самостійним, цікавим науковим дослідженням складної проблеми, яка представляє як теоретичний, так і практичний інтерес, відповідає встановленим Тимчасовим порядком присудження ступеня доктора філософії, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (зі змінами), вимогам, може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а її автор заслуговує, на основі захисту, присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці доктору юридичних наук, професору Ігорю Володимировичу Андронову та кандидату юридичних наук, доценту Стояновій Тетяні Анатоліївні.

Доктор юридичних наук, професор І.В. Андронов відзначив високий науковий рівень дисертаційного дослідження П.А. Прохорова.

Зміст дисертації свідчить, що здобувачем не тільки вирішено важливу наукову проблему, а й сформульовані висновки, що мають практичне значення, і знайшли своє відображення у запропонованих змінах та доповненнях до чинного законодавства України. Робота являє собою ґрунтовне наукове дослідження самостійного характеру. Здобувач, крім іншого, має відповідну кількість публікацій за темою роботи. Повнота викладу основних результатів дослідження у дисертації та публікаціях повністю відповідає встановленим вимогам.

Проведене Павлом Анатолійовичем дисертаційне дослідження має комплексний характер тому, що торкається проблем, що знаходяться на межі декількох галузей права. Це передбачає вивчення та аналіз норм права і виявлення окремих особливостей застосування цих норм на практиці та в цивільному процесі при розгляді судових справ. Тому важливо, що автор при написанні роботи опирався як на науковий доробок вчених-процесуалістів, та дослідив судову практику, зокрема пов'язану із викладенням окремих думок суддями та присяжними.

Однак відзначаючи вагомі позитивні аспекти дисертації, тим не менш слід зауважити й на окремі її недоліки та деякі суперечності, що в ній містяться.

З метою поліпшення практичного значення роботи автору варто було б сформулювати низку рекомендацій щодо того, в яких випадках викладення окремої думки є обов'язковим, а в яких - доцільним.

Автор, у роботі присвячує окремі підрозділи проголошенню судового рішення, однак потребує уточнення, що пропоновані дисертантом зміни не змінюють кардинально процедуру проголошення судового рішення, а лише

дозволяють говорити про «проголошення судового рішення» у більш широкому розумінні.

Позитивного відгуку заслуговує проведена класифікація окремих думок, в той же час, практичної значущості роботі додало б додаткове посилання на конкретні приклади викладених окремих думок.

У цілому робота має логічний і завершений характер, у ній сформульовано низку важливих пропозицій до чинного законодавства України.

Загалом, встановлені зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вона є актуальним, самостійним та аргументованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час її участі у міжнародно-практичних конференціях та під час навчального процесу. На підставі вищевикладеного вважає, що дисертація П.А.Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Т.А. Стоянова відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження П.А. Прохорова.

Робота є своєчасною, особливо з урахуванням змін до цивільного процесуального законодавства та судової реформи, що, як вбачається, не завершилася остаточно. Автором досліджено вплив інформаційних технологій на процедуру проголошення судового рішення, що підкреслює динамічність проблематики, визначеної у якості предмета дослідження.

Проте, у роботі є ряд дискусійних моментів. Дисертанту необхідно конкретизувати, функції присяжних у цивільному судочинстві, зокрема, таку функцію як політична та правотворча, адже дійсно, за вітчизняного правового регулювання притаманність саме таких функцій судом присяжних в Україні видається сумнівним.

Потребує подальшого доопрацювання і джерельна база, використана автором в ході дослідження, адже недостатньо приділено уваги сучасним монографічним дослідженням з дотичних питань. Зокрема, хоча робота і містить посилання на дисертаційне дослідження Андронova I.B., монографічне дослідження даного науковця в роботі не використовувалася.

У цілому робота має логічний і завершений характер, у ній сформульовано низку важливих пропозицій до чинного законодавства України.

Загалом, встановлені зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вона є актуальним, самостійним та аргументованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час його участі у міжнародно-практичних конференціях та під час навчального процесу. На підставі вищевикладеного вважає, що дисертація П.А. Прохорова на тему «Порядок

ухвалення судових рішень у цивільному процесі України» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Н.Ю. Голубєва, яка відзначила, що дисертаційна робота П.А. Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України» за своїм змістом чітко структурована і свідчить про логічність та послідовність автора у процесі дослідження, містить чимало нових наукових розробок, практичних рекомендацій та пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства. Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні і повністю відповідає вимогам та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор А.Р. Чанишева, яка відзначила, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне та практичне значення в умовах розбудови демократичної держави у контексті судової реформи в Україні.

Здобувач вдало дослідив теоретичні та практичні питання щодо участі присяжних в процесі ухвалення судових рішень, дослідив процесуальний порядок розгляду проголошення судових рішень, розкрив питання щодо визначення потенційні ризики запровадження штучного інтелекту у судову діяльність. Враховуючи це, дослідження П.А. Прохорова має істотне значення як для розвитку науки, так і для подальшого процесу реформування цивільного судочинства в Україні.

У підсумку, дисертація П.А. Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент С. Р. Сулейманова надала високу оцінку дисертації, зробила акцент, що висновки автора є значними для судової практики, виваженості пропозицій щодо змін до цивільного процесуального законодавства України. Відзначила, що дисертант здійснив ретельне дослідження щодо порядку винесення та проголошення судових рішень у цивільному судочинстві. Вказала, що дисертація П.А. Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент І. С. Апалькова відмітила, що робота є ґрунтовним науковим дослідженням, яке має значну актуальність,

містить ґрунтовно розкриті питання, правильні висновки, логічні та значимі для практики пропозиції щодо змін у нормативно-правові акти України. Зазначила, що дисертація П.А. Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертації П.А. Прохорова запропоновано затвердити висновок про наукову новизну, теоретичного та практичного значення результатів дисертації Павла Анатолійовича Прохорова на тему: «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України» та рекомендувати дисертацію до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 11; проти – немає; утримались – немає.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Прохорова Павла Анатолійовича на тему
«Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України»,
поданої за здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Судове рішення є правозастосовним актом, яке суд приймає за результатами розгляду справи, або ж для вирішення процесуальних питань в ході розгляду цивільної справи. Окремою категорією, що заслуговує наукового дослідження є також і такі категорії як «ухвалення судового рішення», «проголошення судового рішення», «форма та зміст судового рішення». Конституція України вказує, що суд ухвалює судові рішення іменем України, та відповідне рішення є обов'язковим до виконання (стаття 129¹). Норми Конституції знаходять своє подальше вираження у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України), яким закріплено порядок ухвалення судового рішення, його форму та зміст, а також порядок

проголошення ухваленого судового рішення. Відповідні норми, що регулюють зазначені категорії, в повній мірі не розкривають сутність та значення порядку ухвалення судового рішення. Ухвалення судового рішення є багатогранним процесом, що включає в себе безліч інших елементів, що складаються в повноцінний інститут цивільного процесу.

Ухвалення судового рішення є обов'язковим для всіх справ, що розглядаються судами. Такий процес це можливий без визначення складу суду, що розглядає відповідну справу. Склад суду, який повинен ухвалити відповідне рішення, чітко визначений ЦПК України, проте заслуговує окремого наукового розгляду. Так, в судах першої інстанції цивільна справа розглядається або одноособово, або колегіально за участю присяжних. При одноособовому розгляді справи суддя самостійно ухвалює судові рішення після чого проголошує його учасникам справи. При колегіальному розгляді справи за участю присяжних суддя та присяжні голосують по всіх питаннях, що є предметом розгляду та більшістю ухвалюють рішення. Інститут присяжних, який трансформувалася з інституту народних засідателів, не зазнавши при цьому якісних перетворень, дістався цивільному судочинству «у спадок» після проголошення Незалежності Україною, та в подальшому набув офіційного закріплення в Конституції України як прояв народовладдя. Існування у цивільному судочинстві інституту присяжних у формі визначеній ЦПК України є не забезпеченням участі народу у здійсненні правосуддя, а певним навантаженням на суддів, які повинні залучати присяжних до розгляду визначених категорій цивільних справ. З досвіду зарубіжних країн також вбачається недоцільність запровадження інституту присяжних у цивільному судочинстві.

Теоретичним підґрунтям для дослідження порядку ухвалення судового рішення як цілісної категорії цивільного процесу стали праці таких науковців як: І. В. Андронов, Ю. Асадчев, М. В. Беляєв, В. В. Городовенко, М. А. Гурвич, С. К. Загайнова, І. М. Іліопол, О. Ф. Кістяківський, О. В. Колісник, Н. Р. Корнева, М. П. Курило, Е. М. Мурадян, К. В. Николина, В. Смірнова, Л. В. Сапейко, А. А. Солодков, М. І. Труш, Е. І. Фадеева, С. Я. Фурса, Н. А. Чертова, І. С. Юрінська, М. М. Ясинок та інших.

Фундаментальні роботи вищевказаних вчених є підґрунтям для подальшого вирішення проблем у цій сфері. Варто зазначити, що вчені-процесуалісти не досліджували порядок ухвалення судового рішення як цілісної категорії, а розглядали лише окремі його складові, отже у вітчизняній науці цивільного процесуального права до цього часу відсутні спеціальні комплексні дослідження процедури ухвалення судового рішення з урахуванням міжнародних стандартів та позитивного законодавчого досвіду зарубіжних країн. Саме тому ухвалення судового рішення як цілісна категорія потребує наукового дослідження з метою виявлення його складових у їх системному зв'язку, опосередкованому метою цивільного судочинства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Реформа цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження.

Метою наукового дослідження є висвітлення процесу ухвалення судового рішення як багатаспектного явища, механізм якого включає в себе наступні елементи: склад суду, який ухвалює відповідне рішення (одноособовий, колегіальний, в тому числі, із залученням непрофесійних суддів – присяжних); форма та зміст судового рішення, доцільність існування нарадчої кімнати при ухваленні судових рішень, дослідження ухвалення окремої думки судді, як інституту, що забезпечує незалежність судової влади, проголошення судового рішення як прояву гласності та відкритості судового рішення, застосування штучного інтелекту при ухваленні судових рішень.

Для досягнення поставленої мети у науковій дисертації вирішувались такі поставлені завдання:

- дослідити доктринальні доробки, що стосуються порядку ухвалення судового рішення для напрацювання єдиного підходу у визначенні такої категорії як ухвалення судового рішення;

- систематизувати існуючі методологічні підходи до наукового дослідження проблематики ухвалення судових рішень в цивільному процесі;

- визначити поняття ухвалення судового рішення та проголошення судового рішення;

- визначити складові механізму ухвалення судового рішення;

- визначити та охарактеризувати моделі участі присяжних у цивільному судочинстві;

- розглянути зарубіжний досвід визначення доцільності існування інституту присяжних у цивільному процесі, як прояв забезпечення народовладдя;

- визначити особливості колегіального вирішення справ в судах апеляційної та касаційної інстанції;

- дослідити дії суду при ухваленні судового рішення у нарадчій кімнаті та визначити доцільність виходу суду до нарадчої кімнати;

- визначити можливості застосування штучного інтелекту при ухваленні судового рішення з огляду на досвід зарубіжних країн;

- дослідити правову природу окремої думки судді як правового явища, що забезпечує незалежність судді при колегіальному розгляді справи;

надати пропозиції щодо проголошення судового рішення в умовах пандемії, що викликана поширенням вірусу COVID-19;

розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання ухвалення та проголошення судових рішень в цивільному процесі.

Об'єктом цього наукового дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з ухваленням та проголошенням судових рішень судами цивільної юрисдикції.

Предметом дослідження є порядок ухвалення судового рішення у цивільному судочинстві України.

Методи дослідження. Методологічною базою проведеного наукового дослідження є використання сукупності філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання в їх зв'язку та взаємодоповненні. Діалектичний метод наукового пізнання використовувався при дослідженні такого правового явища як ухвалення судового рішення. При цьому ухвалення судового рішення досліджувалось не як одичне явище, а в комплексі з іншими правовими явищами, якими обумовлюється кінцевий результат розгляду справи судом (підрозділи 1.2., 2.1., 2.2.). Формально-догматичний, чи технічно-юридичний метод наукового пізнання використовувався під час аналізу норм чинного цивільного процесуального законодавства України, судової практики щодо його застосування (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3.). Тлумачення текстів законодавчих актів та матеріалів судової практики здійснювалося за допомогою герменевтичного методу (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2.).

Системний метод наукового пізнання використовувався при дослідженні логічних зв'язків між порядком ухвалення судового рішення та структурними елементами такого механізму ухвалення судового рішення, складом суду, що розглядає справу, місцем прийняття судового рішення (нарадча кімната) (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3.) та інших особливостей, що характерні для ухвалення судового рішення (підрозділи: 2.3., 3.1., 3.2.).

Конкретно-соціологічний метод наукового пізнання використовувався при дослідженні статичних показників, що відображають кількісний аспект прояву того чи іншого явища. Зокрема, це показники кількості окремих думок, винесених суддями у справах, що розглядалися в порядку цивільного судочинства впродовж 2018-2020 років, кількісні показники щодо стану здійснення правосуддя судами загальної юрисдикції щодо окремих категорій справ (підрозділи: 2.1., 3.2.). Вказаний підхід на основі статистичних даних дозволив дослідити поширеність використання певних інститутів цивільного судочинства та спрогнозувати якісні зміни у досліджуваних показниках внаслідок впровадження напрацювань даного дослідження.

Історико-правовий метод пізнання використовувався при дослідженні становлення інституту присяжних у цивільному процесі (підрозділ: 2.1.), історичного дослідження становлення порядку ухвалення судового рішення у нарадчій кімнаті (підрозділ: 2.3.).

Порівняльно-правовий метод застосовувався для аналізу положень чинного цивільного процесуального законодавства України на предмет їх відповідності європейським стандартам захисту прав людини (підрозділи 2.3., 3.2.) та можливості використання позитивних прикладів нормативно-правового врегулювання аналогічних правових інститутів за законодавством іноземних країн (підрозділи 2.1., 2.3, 3.2., 3.3.). Метод теоретико-правового моделювання дозволив обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення положень ЦПК України, що регулюють порядок ухвалення судового рішення (підрозділи 3.1., 3.2, 3.3.).

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першим в українській науці цивільного процесуального права комплексним дисертаційним дослідженням теоретичних та практичних питань процесуального порядку розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві. У дисертації сформульовано низку нових положень, висновків, пропозицій, які мають важливе значення для юридичної науки і практики, а саме:

вперше:

виокремлено структурні елементи механізму ухвалення судового рішення у цивільному судочинстві як особливого виду правозастосовчої діяльності, до яких варто віднести: суб'єкта діяльності з ухвалення рішень, що володіє певним колом повноважень; об'єкт судового рішення; мета ухвалення судового рішення; підстави ухвалення судового рішення; етапи ухвалення судового рішення;

визначено основні функції інституту присяжних, серед яких: 1) політична, яка спрямована на додержання вимог Конституції України, щодо участі народу при здійсненні правосуддя; 2) правотворча – за участі присяжних народ шляхом винесення судового рішення створює прецедент (у країнах англо-американської системи права) чи формує певну судову практику; 3) сприяння примиренню сторін, яка наявна в англо-американській системі, суть якої полягає в можливості сторін вирішити спір, до передачі справи на розгляд присяжним, знаючи як зазвичай такого роду справи вирішуються присяжними; 4) підвищення рівня довіри до судової влади внаслідок участі у вирішенні справи непрофесійних суддів – представників народу, які здійснюють громадський контроль за діяльністю професійного судді; 5) підвищення правосвідомості громадян, у разі якщо присяжні беруть участь у справі, то будуть значно краще розуміти норми матеріального та процесуального права, що діють у такій державі; 6) легітимація судових рішень;

запропоновано забезпечити одноособовий розгляд окремих категорій справ в суді апеляційної інстанції, зокрема: апеляційних скарг на ухвали, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду;

встановлено, що принцип таємниці нарадчої кімнати повинен бути розширений також і на таємницю наради суддів при обговоренні проектів рішень, окремих думок за результатами розгляду відповідної справи.

Запропоновано законодавчо закріпити можливість судді або судді-доповідачу (іншому судді, якщо суддя-доповідач не згодний з постановою/ухвалою) надати помічнику інформацію про хід обговорення у обсязі, необхідному для складання проекту судового рішення (окремої думки);

визначено випадки коли ухвалення окремої думки судді є обов'язковим для учасника колегії, який незгідний з основним текстом рішення у цивільній справі;

удосконалено:

наукові положення про те, що судові рішення, зокрема ухвали поділяться на усні (вербальні/протокольні) та письмові. Уточнено, що протокольні ухвали не набувають письмової форми у зв'язку із їх внесенням до протоколу судового засідання, адже секретар судового засідання не може точно відобразити мотиви суду з прийняття відповідної ухвали, висновки суду та інший важливий зміст судового рішення, викладеного в усній формі;

наукові положення про окрему думку судді. Окрема думка судді є міжгалузевим субінститутом процесуального права, яка характерна для всіх видів судових проваджень, що існують в національній правовій системі;

наукові твердження про доцільність застосування штучного інтелекту при ухваленні судових рішень. Так, доцільно виділити два типи використання штучного інтелекту при ухваленні судових рішень: 1) допоміжний, відповідного до якого штучний інтелект асистує судді при ухваленні судового рішення (проводить порівняльний аналіз різного роду нормативних актів, підбирає релевантну судову практику, визначає правові позиції, від яких було здійснено відступ Верховним Судом тощо); 2) штучний інтелект як заміна судді, відповідного до якого штучний інтелект самостійно на основні завданих алгоритмів приймає судові рішення;

надано аргументацію щодо недоцільності участі присяжних при розгляді цивільних справ судами загальної юрисдикції, з огляду на виявлені недоліки їхньої участі у розгляді цивільних справ: затягування строків розгляду справи, неврегульованість процедури оперативної заміни присяжних у разі неможливості їхнього прибуття з об'єктивних причин;

набуло подальшого розвитку:

наукові положення про етапи прийняття судового рішення. Зокрема встановлено, що існує три етапи прийняття судового рішення: 1) встановлення та дослідження фактичних обставин справи; 2) юридична кваліфікація справи; 3) винесення рішення уповноваженим суб'єктом правозастосування;

наукові твердження про «віртуальний брифінг» суддів як певне явище, суть якого полягає в тому, що при винесенні рішення та обрання аргументації для судового рішення судді, окрім звернень до висновків науковців у рамках передбаченої законодавством процедури, також використовують аргументацію науковців, практикуючих юристів, які висловлюються в соціальних мережах;

наукові положення про роль головуючого судді при колегіальному розгляді справи. Роль головуючого судді має суттєве значення адже саме він акцентує увагу інших суддів-учасників колегії на певних фактичних обставинах справи, викладає стисло хронологію подій і позицію судів попередніх інстанцій, окрім цього, до впровадження повністю електронних матеріалів справи справа у паперовій формі знаходиться у судді-доповідача (головуючого).

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики. Ідеї та розробки, що належать співавторам визначені із зазначенням особистого внесу автора. У статті на тему «Access to Justice Due to the Covid-19 Pandemic», що написана у співавторстві з Голубєвою Н.Ю. та Бутом І.О., Прохоровим П.А. самостійно досліджено вплив запроваджених карантинних заходів на здійснення правосуддя в контексті відкритості судового розгляду та права будь-якої особи бути присутнім на судовому засіданні і під час проголошення судового рішення як складової принципу гласності судового розгляду.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних та практичних питань щодо процесуального порядку винесення та проголошення судових рішень у цивільному судочинстві;

правотворчій діяльності – для підготовки проектів законів про внесення змін до чинного цивільного процесуального законодавства України з метою удосконалення процесуального порядку ухвалення судових рішень, їх проголошення та опублікування;

правозастосовній діяльності – під час прийняття судових рішень одноособовим та колегіальним складом, в тому числі – за часті присяжних, проголошенні судових рішень;

навчальному процесі – при викладенні курсів «Цивільний процес», підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначених дисциплін.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, доповідалися та обговорювалися на таких науково-практичних конференціях, правових семінарах та засіданнях круглих столів: Науково-практична конференція до 150-ї річниці з дня відкриття першої судової палати у м. Одеса (м. Одеса, 16 травня 2019 року); Міжнародна науково-практична конференція «Новели цивільного процесуального законодавства: докази та доказування» (м. Одеса, 14 вересня 2020 року); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція ім. Ю. С. Червоного «Реформування

цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні» (м. Одеса, 18 грудня 2020 року); Міжнародна науково-практична конференція «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Одеса, 12–13 лютого 2021 року); Міжнародна науково-практична конференція «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 19–20 лютого 2021 року); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ» (м. Чернівці, 04 березня 2021 року); «Альтернативні способи вирішення цивільних спорів» (м. Одеса, 29 березня 2021 року).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, відображено в тринадцяти наукових публікаціях, з яких: п'ять наукових статей, з яких три статті опубліковано в наукових фахових виданнях, дві – у зарубіжних фахових періодичних виданнях, семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Список публікацій здобувача, в яких опубліковано основні результати дисертації

Наукові статті у фахових виданнях України:

1. Прохоров П. А. Нарадча кімната: сучасна необхідність чи «рудимент» минулого? *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9 . С. 54-59.
2. Прохоров П. А. Структура механізму ухвалення судових рішень у цивільному судочинстві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 4. С. 211-217.
3. Прохоров П. А. Проблемні питання розгляду і вирішення справ присяжними у цивільному процесі в Україні. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 174-183.

Наукові статті у зарубіжних періодичних виданнях з юридичного напрямку:

4. Golubeva N., But I., Prokhorov P. Access to Justice Due to the Covid-19 Pandemic. *Ius Humani. Law Journal*. 2020. № 9 (2). P. 47-64. URL : <https://doi.org/10.31207/ih.v9i2.243>.
5. Прохоров П. А. Окрема думка судді у цивільному процесі як прояв принципу незалежності суддів. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 4 (32). С. 108-115.

Список публікацій здобувача, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати

6. Прохоров П. А. Роль виходу суду до нарадчої кімнати у процесі доказування. *Новели цивільного процесуального законодавства: докази та доказування* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 14 вересня 2020 р. [Електронне видання] / уклад. : Стоянова Т.А., Островська Л.А, Сатановська О.В. / за загальною редакцією д.ю.н., професора Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2020. С. 83-87. URL: <https://hdl.handle.net/11300/13083>.
7. Прохоров П. А. Проголошення та вручення судового рішення – діджиталізація в умовах пандемії. *Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції ім. Ю. С. Червоного, 18 грудня 2020 р. [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., професора Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2020. С. 51-54. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14001>.
8. Прохоров П. А. Забезпечення таємниці нарадчої кімнати як принцип цивільного судочинства. *Сталий розвиток суспільства та держави: сучасні виклики та перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, 27 листопада 2020 р. / уклад. : А. С. Гуменюк, В. С. Кучерявенко та ін. / за ред. М. Р. Аракеляна, К.І. Спасової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. С. 210-212.
9. Прохоров П. А. Функції інституту присяжних у цивільному судочинстві. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні* : Міжнародна науково-практична конференція, 12–13 лютого 2021 р. м. Одеса, 2021. С.61-64.
10. Прохоров П. А. Міжнародний досвід залучення присяжних до вирішення цивільних справ. *Право як ефективний суспільний регулятор* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 лютого 2021 р. Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 90-94.
11. Прохоров П. А. Етапи ухвалення судових рішень у цивільному судочинстві. *Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 04 березня 2021 р. / відп. ред. Т.А. Латковська. Чернівці, 2021. С. 256-259.
12. Прохоров П. А. Застосування штучного інтелекту для вирішення цивільних спорів. *Альтернативні способи вирішення цивільних спорів* : матеріали круглого столу, 29 березня 2021 р. [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., професора Н. Ю. Голубевої ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. С. 46-49. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14491>.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Прохоров П. А. Стаття 34. Склад суду. Стаття 35. Порядок вирішення питань при колегіальному розгляді справи. Стаття 244. Вихід суду для ухвалення рішення. Стаття 245. Таємниця нарадчої кімнати. *Цивільний процесуальний кодекс України* : науково-практичний коментар / за заг. ред. Н.Ю. Голубевої. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 84-87, 436-438.

Характеристика особистості здобувача. З 2012 року до 2014 року працював на посаді судді Центрального районного суду міста Миколаєва, з 2014 року до сьогодні працює на посаді судді Київського районного суду м. Одеси. Член Громадської організації «Асоціація слідчих суддів України». З 2018 року аспірант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія» заочної форми навчання без відриву від виробництва. Володіє українською, російською, англійською мовами.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології, грамотною та чіткою мовою. Стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі, викладені дослідження, наукові положення, висновки та рекомендації забезпечують легкість та доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії.

Дисертація відповідає вимогам пп. 9-12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів дисертація Прохорова відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 9-12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (зі змінами) та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

В результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 11 осіб одногосно проголосували «ЗА» рекомендацію дисертації Прохорова П.А. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

У результаті попередньої експертизи дисертації П.А. Прохорова і повноти основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Павла Анатолійовича Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація П.А. Прохорова відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 9-12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію П.А. Прохорова на тему «Порядок ухвалення судових рішень у цивільному процесі України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент,
доктор юридичних наук, професор

І.В. Андронов

Рецензент,
кандидат юридичних наук, доцент

Т.А. Стоянова